



З ВОЛЕЮ ПРО НЕЗАЛЕЖНІСТЬ!



І знову «время люте» випробовує українську волю. Наше споконвічне бажання розвиватися в мирній спільноті інших народів вже вкотре доводиться відстоювати зі зброєю в руках. У цій борні гинуть кращі українці, і ця трагедія змушує нас замислитися над сенсом власного життя.

Сьогодні кожен наш порух у ставленні один до одного, до праці, до громадської акції набуває великої ваги. В боротьбі за незалежність важлива наша згуртованість, наша спільна любов до України з її болючою історією. Доля нашої батьківщини – в наших руках, у спільній молитві українців усього світу за мир і добробут.

Центр гуманітарної співпраці з українською діаспорою Гоголевого вишу в ці знакові дні разом із українськими осередками в Європі, Америці і Росії вшановує пам'ять загиблих і закликає до терпіння, злагоди й нездоланності в українському поступі.

ЧИ ПОТРІБНА ГРУЗІЇ

Кілька років тому я вперше побувала в Тбіліській публічній школі №41, її в Тбілісі називають «Українська школа у Ваке». Приємно було спілкуватися з її директором Ганною Олександрівною Матвєєвою. Контакти з колективом цього навчального закладу тривали й згодом – на урочистих заходах і різних тематичних святах, що відбувалися в школі.

Головна концепція «Української школи» полягала в тому, що вона створювалася українською діаспорою для етнічних українців Грузії, а також для всіх бажаючих знати мову й культуру дружнього народу. Колектив викладачів складався з ентузіастів, новаторів, для яких школа була не просто місцем роботи, але й другим домом. Тут здійснювалися різноманітні проекти; діти брали участь у міжнародних конкурсах, програмах, фестивалях, заохочувалися поїздками в міжнародний дитячий центр «Артек» у Криму. Випускників направляли на подальше навчання в Україну. Ця школа стала першим закордонним колегіумом українського національного університету «Києво-Могилянська академія» (цей вищий навчальний заклад був відкритий у XVI столітті), що давало їй певні переваги в досить престижному вищій Україні. Школа функціонувала під егідою Міністерства освіти Грузії, була підпорядкована всім місцевим законам, при цьому функціонувала у тісному співробітництві з міністерством освіти України. Школа, зрозуміло, була під патронатом посольства України в Грузії. Нею опікувалася місцева українська діаспора, а також закордонна: особливо громади Канади і Австралії. Ці українські земляцтва надавали практичні методики, адже історія існування подібних шкіл у Канаді налічує десятки років.

На жаль, 2011 року через так звану «оптимізацію» (укрупнення шкіл за рахунок об'єднання більш дрібних в один навчальний заклад), відбулося злиття двох сусідніх шкіл, а саме 41-ої публічної школи імені Грушевського, яка була переведена в будинок розформованої 56-ї публічної школи. Ці процеси викликали свої складнощі й проблеми.

Нам, на жаль, не вдалося поговорити з колишнім директором школи Ганною Олександрівною Матвєєвою, тому що на момент підготовки матеріалу її не було в Тбілісі. Нинішній директор 41-ої публічної школи так само не зміг з нами поговорити, але вже зовсім з іншої причини. Коли наш кореспондент попросив пана Рєваза Джавахішвілі відповісти на кілька наших питань, то отримав відповідь: «Ви зриваєте мені навчальний процес!». Згодом директор трохи зм'якшився й попросив залишити контактний номер телефону, пообіцявши неодмінно передзвонити, зв'язатися, зустрітися, поговорити в неформальній обстановці, навіть випити кави, щоб прокоментувати ситуацію, яка склалася в «Українській школі». При цьому батоні Рєваз поспівав на те, що мусить проконсультуватися в Міністерстві освіти, про що саме йому варто говорити із представниками ЗМІ. Минуло більше 4 місяців, але дзвінок так і не пролунав...

Нам нічого не залишалося, як спробувати одержати інформацію з інших джерел. Першою

завісу таємниці навколо «ущільненої» 41-ої школи допомогла підняти Валентина Марджанішвілі, що була головою оргкомітету зі створення української школи, активний громадський діяч діаспори.

Взимку 2011 року стало відомо про плани укрупнення школи, а вже влітку прийшов офіційний наказ. Українська школа переселилася в приміщення колишньої 56-ої школи. Природно, це викликало, м'яко кажучи, конфліктну ситуацію, тому що роботу втратили багато викладачів, було скорочено близько 20 людей, багато батьків колишньої 56-ої школи перевели своїх дітей в інші школи, не погодившись зі змінами. Для того щоб вивчати українську мову потрібна мотивація. Перевели своїх дітей в інші навчальні заклади й деякі батьки нашої школи.

– Яка ж причина оптимізації?

– Причина економічна: обидві школи були нечисельними, відповідно, нерентабельними. Проблема ж полягає в тому, що при злитті двох, скажемо так, звичайних грузинських шкіл, – конфлікт не настільки значний, він, в основному, полягає в скороченні штату персоналу школи. У даному ж випадку виник додатковий конфлікт, обумовлений відсутністю мотивації, інтересу до нового навчального формату, що припускає досить глибоке вивчення української мови, літератури, народознавства, історії України. Хоча, повторюю, для учнів грузинського сектору 56-ої школи великої проблеми не було, адже поблизу чимало шкіл і досить престижних. Діти могли змінити навчальний заклад у межах одного мікрорайону. Складнішою виявилася ситуація для учнів російського сектору цієї ж школи. Але, як би там не було, переважна більшість учнів побажали в школі залишитися. І головну роль у цьому зіграли педагоги 56-ої школи. Вони постаралися зберегти контингент і свої робочі місця.

– Ви сказали, що частина дітей пішла з «Української школи». Чому?

– Справа в тому, що в колишньому приміщенні нашої школи на вулиці Абашидзе, 15 створили комфортні умови для учнів. Це заслуга й шкільного колективу, й батьків, і Міністерства освіти Грузії. Ну й, звичайно, величезне значення мали дружба й навіть родинні стосунки Президентів обох країн. Навіть у важкому 1999 році, одержавши в тимчасове користування кілька напівзруйнованих класів, ми, за сприяння посольства України, зуміли надати їм належного вигляду, гідно зустрічаючи згодом не тільки учнів, але й численних гостей, навіть керівників держав. Звісно, як і вся Грузія, ми терпіли важкі випробування: відсутність електроенергії, опалення, але робили те, що могли зробити самі для дітей.

– Школа на вулиці Абашидзе... Престижнішого місця не знайдеш!

– Раніше ми розміщувалися в районі Чугуреті в приміщенні публічної грузинської школи №150 на вулиці Дгебуадзе. Ваке – прекрасний район, але для нас незручний. Ми хотіли мати школу десь у центрі міста, поруч із метро, щоб дітям було зручно добиратися. Ми тоді через цей переїзд у Ваке втратили трохи учнів. Адже до нас приїжджають діти з Поничала, селища Тєвза, навіть із Натахтарі, Сагурамо...



Приміщення, у якому ми опинилися, у будинку 56-ої публічної школи, не витримувало ніякої критики. Бруд, вогкість, цвіла підлога, яка провалювалася, пробиті стіни... Батьки, які приїхали з України, дивувалися: як у наш час у центрі столиці може функціонувати така стара школа, таке запущене приміщення. І хоча міністерство освіти вже запланувало капітальний ремонт школи, не всі батьки наважилися віддати сюди своїх дітей. Втім, ті, хто залишився, постаралися швидко, власними силами й засобами підготувати класи до початку навчального року. Очі боялися – руки робили.

– Як же учні 56-ої школи раніше там навчалися? Чому в такому аварійному стані був будинок?

– Важко сказати. Ймовірно, це була одна із причин нерентабельності школи.

– А українська школа? З якої причини вона була нерентабельною?

– Тому що діаспора невелика й розсіяна по всій Грузії. Хоча школа чисельно збільшувалася через те, що в Грузію стали повертатися з України представники так званих змішаних родин, що виїхали із Грузії у важкі роки. У Тбілісі на довгостроковий період стали приїжджати разом із родинами українські бізнесмени. Більше з'являлося нових змішаних родин. Діти абхазських біженців, що народилися в Україні, або малята із грузинських родин, що переживали важкі часи в Україні, прекрасно володіли українською мовою, але погано – грузинською. Ми допомагали таким дітям поступово, без зайвих стресів долати труднощі й адаптуватися в новому середовищі. Крім того, деякі батьки віддавали в школу дітей без етнічного українського коріння, плануючи отримати вищу освіту в Україні. Усім подобалася атмосфера, педагогі, позакласна робота, націлена на всебічний розвиток і виховання дітей.

– Чому в школі змінилася адміністрація?

– У зв'язку з реорганізацією навчального закладу Ганну Матвєєву призначили тимчасово виконуючою обов'язки директора. Незабаром у школі з'явилася генеральна інспекція, ймовірно, через скарги батьків колишньої 56-ої школи, які



УКРАЇНСЬКА ШКОЛА ?

борилися за свої права. Як буває в таких випадках, знайшли різні порушення, найважливішим з яких виявилася відсутність стандарту української мови в національному освітньому плані Грузії. Мова йде про те, що будь-який предмет, який викладають у державній школі, повинен мати чітко розписану й затверджену програму, відповідно до якої в кожному класі учень повинен опанувати певний обсяг знань. Не маючи стандарту, українська мова виявилася, як би, поза законом.

– Чому ж не було цього стандарту?

– Я думаю, на це запитання краще відповіла б сама пані Ганна. Але те, що вона порушувала цю проблему в міністерстві освіти мені, з її слів, добре відомо.

Це поставило під сумнів усю нашу діяльність. Ми постійно чуємо від нинішнього керівництва школи: у вас усе було неправильно. Але виникає питання: а хіба всі минулі 12 років школа діяла підпільно, нелегально? Хіба щорічно не затверджувався в міністерстві, врахуйте, у грузинському міністерстві освіти, навчальний план, у якому чорним по білому було прописане викладання української мови? Хіба не виділялися кошти вчителям української мови відповідно до затвердженого штатного розкладу? Чий же це недогляд? Невже тільки школи? Подивіться нашу фотохроніку. Скільки раз нашими гостями були міністри уряду та їх заступники. Я вже не кажу про те, що школу відвідували глави двох дружніх держав. Куди вже легальніше!

Можна подивитися на ситуацію й з іншого ракурсу. Так, недогляд. Але хіба він спричинив якісь жертви? Від цього страждали діти? А витрачені державою кілька тисяч ларі протягом 12 років на додатковий предмет (українська мова) – хіба вони не відбиваються в реальних освітніх результатах?! Ось конкретні приклади: до оптимізації школа здійснила три випуски – 65 учнів. З них студентами вищих навчальних закладів стали 63 школярі! Двоє цього не зробили за станом здоров'я. Один поїхав вчитися в Польщу, один – у Німеччину, два – в Єреванську філію Тернопільського економічного університету, 10 – у виші України, інші 39 – у виші Грузії.

– **Статистика переконалива. А на якій підставі наші випускники вступали у виші України?**

– На підставі державної програми для закордонних українців. Україна зараховувала у виші й фінансувала з держбюджету навчання наших випускників – громадян Грузії – на підставі рекомендацій школи й атестата про середню освіту, з рівнем успішності не нижче 8 балів. І, природно, на підставі знання української мови.

– **Чому ж міністерство освіти Грузії раніше не порушувало питання про стандартизацію української мови?**

– Не знаю. Протягом 12 років ніяких зауважень нам з цього приводу не робили. Коли 2002 року в Тбілісі приїхав президент України Леонід Кучма, в школі зробили ремонт. Потім наступ-

ний президент Віктор Ющенко 2007 року побував у нас разом із Михайлом Саакашвілі. Навіть стрічку в школі розрізали. Тоді все було дуже добре. Щорічно ми складали навчальні плани, в яких були чітко прописані предмети: українська мова, українська література, зарубіжна література, українське народознавство... Ніхто не запитував нас, на якій підставі викладаються ці предмети. Коли мене, наприклад, запитували про народознавство, я відповідала, що в грузинському міністерстві освіти дуже цікавилися цим предметом і говорили, що, може, варто подумати над тим, щоб і в Грузії він викладався.

– **Якщо в школі виникла проблема стандартизації, то невже її не можна було оперативно розв'язати?**

– Робота над проектом стандартизації відразу ж почалася. В лютому створили робочу групу з трьох фахівців з української мови, які не є співробітниками школи. Вони упорядкували матеріал для 12 мовних рівнів. Цю солідну працю передали в міністерство освіти в перших числах квітня 2012 року. Зазначу принагідно, що Ганну Матвєєву звільнили з роботи наприкінці січня, відразу ж призначивши нового директора. І вже саме міністерство взялося за підготовку цих документів. Там є відділ, який усував порушення, що були виявлені в процесі роботи генеральної інспекції. Вони дивилися все: і навчальний план, і фінанси, і ведення журналів. Запрошували й педагогів, і представників діаспори – цікавилися нашими пропозиціями із приводу кандидатури директора школи. Чим усе завершилося, ви знаєте. Жаль, що дух української школи скоро пропаде! В адміністрації не залишилося жодного етнічного українця й нікому оберігати наші традиції...

Після цієї невеселої розмови, я пішла в школу, аби почути думку батьків.

Костянтин Сичинава:

– Я пишаюся, що мій син вчиться саме в цій школі, що він вивчає українську мову.

Тетяна Гарькавая:

– Мої батьки – вихідці з України. Випадково довідалася, що в Тбілісі є українська школа, і мене це дуже зацікавило. Відвідування школи на Абашидзе справило на мене настільки втішне

враження, що я без усяких вагань вирішила віддати сина в цю школу, незважаючи на те, що доводиться возити його з Руставі аж півтори години. Хлопчик закінчив 4-й клас. Цей рік виявився просто жакливим! На щастя, побутові проблеми вже подолані: закінчили ремонт, школа має достойний зовнішній вигляд. Але залишилося головне питання: чи буде школа як раніше грузино-українською? Мене це непокоїть, тому що цього року я й онука збиралася сюди привести, щоб зберегти наше коріння. Не знаю, що робити? Син від усіх цих змін отримує сильний стрес і не хоче вчитися. Я, звичайно, хочу, щоб моя дитина знала грузинську мову, але, щоб паралельно вивчала й українську.

Георгій Аскурава:

– І зовні, й усередині школа вже має гарний вигляд. Мій син закінчив 1-й клас. Я вибрав цю школу, тому що в мене бабуся українка, і в нас завжди були міцні зв'язки з Україною. Ми – патріоти Грузії, але й Україна в нашій серці. Я задоволений, навіть незважаючи на деякі витрати, пов'язані з ремонтом школи в середині навчального року. Але зараз нас непокоять розмови про те, що така унікальна грузино-українська школа може взагалі припинити своє існування. Цього не можна допустити!

Які можна зробити висновки? Звичайно, всі необхідні документи треба оформляти вчасно. Але не можна допустити, щоб бюрократична тяганина спричинила втрату такого унікального явища як школа для національної меншини.

Наталія ЦХВЕДІАНІ

На фото: Ганна Матвєєва

Післямова редакції. Впродовж декількох років Центр гуманітарної співпраці з українською діаспорою мав плідні гуманітарні контакти з Ганною Матвєєвою – директором Тбіліської публічної школи № 41. Вона неодноразово брала безпосередню участь у наукових конференціях із проблем української діаспори, які проводив наш виш, користувалася нашою літературою, ділилася власним досвідом і переймала велику педагогічну спадщину ніжинського університету.

В останні роки ці зв'язки припинилися. З Інтернет-видань ми дізналися про проблеми, які виникли в цьому навчальному закладі. Зокрема, про це пише Наталія Цхведіані. Нас непокоїть, чи існує українська школа в Тбілісі сьогодні? Що повинні зробити посольства Грузії в Україні і України в Грузії для її повноцінного функціонування? Розраховуємо на підтримку міністерства освіти України у розв'язанні цієї проблеми, яка є спільною для добросусідського існування наших народів.



Не згасає зірка

4 серпня виповнилося 160 років від дня народження першої народної артистки України Марії Костянтинівни Заньковецької.

Як учасниця чотирьох ювілейних святкувань у Ніжині й Заньках я з цікавістю спостерігала за зміною персонажів навколо головної героїні протягом останніх двадцяти років. Представники різних політичних сил, патетично вшановуючи видатну постать біля її пам'яників, намагались нав'язати їй свої переконання. А Марія завжди була українською актрисою й українською громадянкою. І саме тому вона відмовилася перейти на російську сцену. Її талант був винятково національним, і це визнавали і Симон Петлюра, і Костянтин Станіславський, і Петро Чайковський, і Антон Чехов... Їй пощастило реалізуватися в XIX столітті, коли вкотре вибухнув інстинкт самозбереження нації. І не просто в мистецтві, а саме в українському театрі. Багато її однодумців і партнерів по сцені пізніше поплатилися за це життям.

У справі української камерної співачки Марії Шекун-Коломийченко, звинуваченої в «польському шпionaжі» і розстріляної 1938 року, серед зв'язаних із підозрюваною називається і «Зинковецкая Мария Константиновна – бывшая артистка, личность, объединяющая весь контрреволюционный элемент города Киева». Не помри актриса власною смертю 1934 року...

Мистецька таїна Заньковецької починалася в рідному селі, на честь якого і взяла собі сценічне псевдо сьома дитина в родині дворян Адасовських. Маленьку дівчинку пам'ятають давнє озерце і старезні дерева в колишній поміщицькій садибі, церква, перероблена в радянські часи під клуб, біленькі хатинки під вишневими та яблуневими садками... Росіянка ранкова тиша, солов'їні співи під зоряним небом гармонізували дівочу душу. Оцю театральну

камерність, сценічний передвиставковий спокій, який ось-ось завирує щирими глибокими почуттями, зберігають заньківчани.

1960 року, коли в Україні відзначали 100-літній ювілей видатної української артистки (а тоді день її народження помилково датували 1860 роком), у столицю поїхали Заньківський сільський голова Тимофій Мірошніченко, секретар партійної організації, вчитель біології Федір Кириченко і колишній робітник Адасовських Іван Карпенко. Всіх їх запросили в президію урочистого засідання.

– Піднімаючись на сцену, дід Іван розгубився від спалахів фотоапаратів і впав на сходах. Тож виступати від його імені довелося моєму чоловіку Федору Кириченку, – згадує Марія Логвинівна Кириченко. Саме Федір після цієї події почав турбуватися про створення музею першої народної артистки України в селі, де вона народилася. Ініціативу підтримали і в Києві. Внучата племінниця Заньковецької Галина Дядюша подарувала більше сотні книг. Театральне товариство – стільці для клубу. Вчителі разом зі школярами почали збирати експонати. Родина Софії Шафрай віддала дзеркало, подароване їй Марією Заньковецькою. Знайшовся і вишитий родинний рушник Адасовських, і мереживо ручної роботи самої актриси, і фотографії відомого ніжинського фотографа Олександра Серебреніка. Старші покоління пам'ятають його фотосалон у центрі Ніжина з великим портретом Марії Заньковецької у вітрині.

Зібране спочатку розмістили в окремій кімнаті – кухні-їдальні Адасовських. Пізніше поміщицький дім повернули на подвір'я їхньої садиби біля школи. І 1964 року відкрили музей.

Було багато гостей із Ніжина, Чернігова, Києва. Гарно виступала Наталія Ужвій, інші



Маріїн рояль

театральні діячі. Співав Дмитро Гнатюк. А відповідальною за музей призначили вчительку Марію Кириченко.

Вона оберігала його чотири роки поспіль: поповнювала експонатами, приймала гостей, разом із акторами Львівського театру імені Марії Заньковецької влаштувала «Театральну осінь», проводила екскурсії і готувала екскурсодів із своїх учениць. Найкраще це виходило у її доньки Людмили Кириченко і Олі Новак. Вивчення творчої спадщини видатної землячки, спілкування з її внучатими небогами Іриною Толочко і Галиною Дядюшею наповнювали повсякденне життя вчительки і школярки високим змістом. Недарма ж онука Марії Кириченко Олеся Вакулєнко стала заслуженою артисткою України. А Ольга Новак – вчителем-методистом в рідній Заньківській школі, відмінником освіти України.

Коли п'ять років тому сільську школу закрили як неперспективну, Ольга Григорівна почала працювати в музеї і в порожньому шкільному приміщенні створювати етнографічний відділ. І знову небайдужі заньківчани почали приносити сюди родинні скарби: вишиті й виткани сорочки, рушники й настільники, горнятка й глечики, скрині й кошики. Все це розмістилося у трьох постійних експозиціях: світлиці й повітці, фітотравах і лубку. Вишиті картини, оті Оленки з оленями, дівчата з коромислами, червоні маки у глечиках, які сільські трудівниці перезнімали одна в одній, нагадали мені вишуканий смак бабусиного хатнього затишку. Найкращу кімнату віддали під Свято-Миколаївську православну церкву, а шкільний коридор – під виставкову залу.

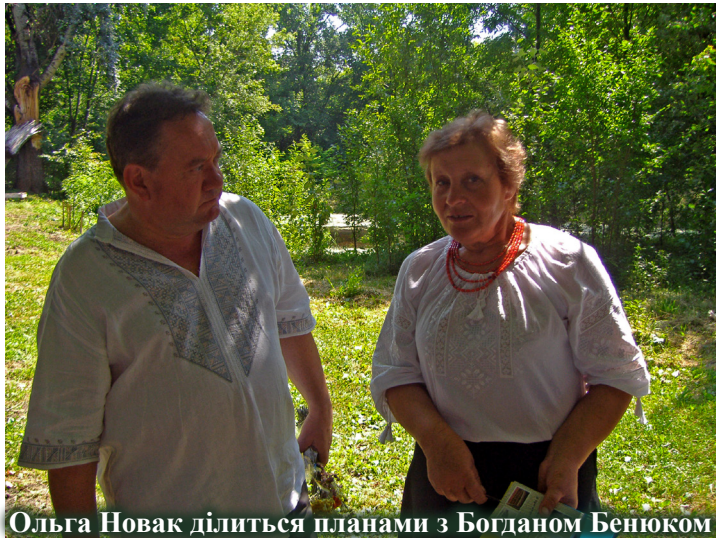
– Навколо руїнація, а ми створюємо історичні пам'ятки, – підбадьорювала директор музейний колектив. Тому що все це комплектувалося, білилося, клеїлося, ремонтувалося силами ентузіастів без державного фінансування. Напередодні ювілею голова Ніжинської райдержадміністрації Ігор Смаль прислав своїх працівників,



Меморіальний будинок на вулиці Заньковецької в Ніжині



Заньковецької



Ольга Новак ділиться планами з Богданом Бенюком

які зробили косметичний ремонт фасаду. В гості до Марії під затінок старих дерев він привіз народних депутатів України Руслана Марцинківа й Богдана Бенюка. Народний артист України більше говорив про внесок Марії Заньковецької в розвиток українського театру, а декана філологічного факультету Ніжинського держуніверситету імені Миколи Гоголя, літератора й журналіста Олександра Забарного й сьогодні наснажує ширий патріотизм видатної актриси, що виявлявся не тільки на сцені. Ліричне спілкування підтримали аматорські мистецькі колективи району, короткою але змістовною екскурсією — Ольга Новак. Вона дякувала гостям і меценатам, сільській раді, чернігівському земляцтву в Києві, від імені якого бурківчанин Петро Захарченко подарував музею ноутбук. А Ніжинська районна рада додала до нього принтер.

У Ніжині біля пам'ятника актрисі Олександра Скобликова, встановленого тут 1993 року, людей зібралось набагато менше, ніж у Заньках. Це були працівники культурних установ, які оцінили інсценізацію студентів Ніжинського училища культури й мистецтв імені Марії Заньковецької класу Ганни Савченко-Бельської. Директор цього закладу Людмила Ермольченко, директор Ніжинського українського драматичного театру імені Михайла Коцюбинського Юрій Муквич, міський голова Анатолій Лінник говорили загальновідомі для освіченої публіки слова про талант нашої землячки. Але не знайшли часу, щоб зайти в художній відділ Ніжинського краєзнавчого музею і ознайомитися з постійною експозицією, яка розповідає про внесок Марії Заньковецької у формування культурного середовища в місті. Відмовилися і від моєї пропозиції пройти якихось 300 метрів, щоб побувати в колишній садибі матері актриси, де на початку ХХ століття збиралися студенти, вчителі, любителі театру...

Тут відбувалися репетиції аматорських вистав, які їх учасники і глядачі пригадували до самої смерті. Харизма Заньковець-

Марії Малиш-Федорець, Федора Проценка, Наталії Богомолець-Лазурської.

Саме з ініціативи Заньковецької 1898 року в Ніжин приїздить український театр. Спектаклі відбувалися в Народному домі. Керівники земства дозволили п'єсу І.Карпенка-Карого «Розумний і дурень». Восени 1900 року в Ніжині побувала трупа Марка Кропивницького, у складі якої були Панас Саксаганський, Микола Садовський, Марія Заньковецька. Вистави показували на сцені Народного дому та в клубі Дворянського зібрання.

Актриса приїздила в материн дім на відпочинок після гастролей. Сезон 1904-1905 років вона ніде не працювала, тому живучи в провулку Сучковому, грала разом із ніжинськими аматорами в Народному домі. У цей час тут ставилися «Маруся Богуславка» М.Старицького, «Назар Стодоля» Т.Шевченка, «Гроза» О.Островського, «Підступність і любов» Ф.Шіллера. 1906 року Марія Заньковецька показує своїх вихованців Миколі Садовському, і він зараховує їх у свою трупу в театр, який відкрився в Полтаві. 1909 року актриса з особистих причин залишає «Театр грамотності» Садовського і знову повертається в Ніжин, безпосередньо керуючи виставами гуртківців. Афіша, виставлена в Ніжинському краєзнавчому музеї, сповіщає: «У залі Дворянського клубу, в п'ятницю 24 лютого 1912 року, Ніжинським українським драматичним гуртком з участю Марії Костянтинівни Заньковецької буде поставлена «Наймичка», драма в п'яти діях І.Карпенка-Ка-

рою». Цей раритет в 60-ті роки передала учасниця гуртка Євгенія Тарнавська.

Сьогодні меморіальний дім має статус історичної пам'ятки місцевого значення. В ньому мешкають сім'ї, які отримали тут житло ще будучи працівниками ремонтно-будівельного управління. Їм не дозволяють його приватизувати, а влада останні 30 років нічого не робить для його збереження. Хоча були пропозиції створювати тут музейну експозицію або ж малу сцену театру. Адже актриса заповідала дім на потреби культури.

Не дійшли сюди і члени ювілейного оргкомітету. Його представник директор департаменту культури й туризму, національностей та релігій Чернігівської облдержадміністрації Сергій Мойсієнко за місяць до події приїхав у Заньки аби особисто проконтролювати хід підготовки до ювілейних заходів і дати необхідні вказівки, але в самих заходах участі не взяв. Отакий чиновницький «патріотизм»! Ну якщо не дотягує місцевий дотаційний бюджет до належного вшанування Заньковецької, як заявив один районний посадовець, то зініціюйте створення благодійного фонду її імені і маленькими кроками піднімайтеся до її мистецьких і людських вершин...

Зоря Заньковецької не згаєє для тих, кому батьки, бабусі й дідусі розповідали про особисте знайомство з актрисою, безпосередню співпрацю з нею на сцені. Для тих, хто досліджує її яскраву сценічну біографію, творчий метод. Ольга Новак планує зібрати краєзнавців і театрознавців з Ніжина і Києва на наукові читання наприкінці вересня з нагоди 50-річчя створення музею. Вона надіється на підтримку влади і меценатів в організації заходу і виданні наукових розвідок.

Марія Заньковецька талантом і працездатністю створила власне ім'я в історії української культури. Це національне надбання мусить наснажувати наш сьогоdnішній патріотизм.

Надія ОНИЩЕНКО

Фото автора



В етнографічному відділі музею

У Канадському Інституті

Досліджують релігійні культури в Україні

У червні 2014 року з друку вийшов останній 37-й том «Журналу українознавчих студій». Він містить статті дев'ятох науковців з Німеччини, Австрії, України, Сполучених Штатів та Канади, які перед цим виголосили доповіді на конференції «Релігія, нація та секуляризм в Україні», що відбулась 25–26 червня 2010 року в Мюнхені. Участь в організації цієї конференції взяли Міжнародна група з підготовки дослідників «Релігійні культури XIX–XX століть» при Університеті Людвіґа-Максиміліяна

(Мюнхен) та Карловому університеті (Прага), Українського Вільного університету (Мюнхен), та Центру дослідження історії України імені Петра Яцика (КІУС). На запрошення видавця редакторами тому були професори Мартин Шульце Вессель (Мюнхен) та Франк Е. Сисин (КІУС). Видавництво КІУСу отримало щедрі пожертви на видання цього тому від Міжнародної групи з підготовки дослідників «Релігійні культури XIX–XX століть» при Університеті Людвіґа-Максиміліяна в Мюнхені. Професор Кіртін Йобст (Відень) досліджує міжнаціональні (польські, білоруські та українські) та міжконфесійні (римо- та греко-католицькі) аспекти культури Св. Йосафата Кунцевича з позицій переважно релігійних спільнот ранньомодерного періоду та більш секуляризованих спільнот модерної доби. Як зазначає автор, становлення культури було доволі складним процесом і відбувалося на тлі змагання між різними релігійними та національними угрупованнями. Д-р Бурхард Вьоллер (Відень) на прикладі історіографії Берестейської унії 1595–1596 рр. вивчає її роль та роль церкви, що постала внаслідок цієї угоди, і звертає увагу на відмінність оцінок щодо події та щодо церкви з боку польських і українських істориків. Грунтовні досліджен-



ня Йобст та Вьоллера доповнюють одне одного і вказують на те, що кожна з традицій мала значні варіації, а самі національні рухи розвивалися та змінювалися під впливом інших традицій. Професор Міхаель Мозер (Відень) піддає сумніву усталені, начебто, погляди щодо впливу з боку православного та греко-католицького духовенства на формування модерної літературної української мови. На підставі аналізу літературних традицій церковнослов'янської та руської (середньо-української) мов автор пропонує збалансованішу картину, згідно з якою на формування сучасної української мови вплинули переважно представники громадських кіл з українських земель під владою Російської імперії та духовенство Габсбурзької Галичини. Предметом дослідження статті д-ра Тобіаса Грілля є роль духовенства в модернізації єврейської спільноти — найбільшої з нехристиянських спільнот в Україні. Автор, умовно перетинаючи і змінюючи умовні кордони між імперіями Габсбургів та Романових, зокрема показує, як змінювався равинат на українських землях під впливом імперських адміністрацій, як ці впливи позначилися на змінах у ритуальних діях та релігійних службах, і якою мірою ці зміни диктувалися модерними впливами та

бажанням забезпечити толерантне ставлення до себе з боку переважно християнського світу. Різні аспекти впливу модернізації на релігійні інститути та практики, проаналізовані у праці д-ра Грілля, розглядаються також у дослідженні професора Сисина, яке присвячено формуванню отцем Михайлом Зубрицьким політичної і культурної програми для своїх православних прихожан. Ця діяльність о. Зубрицького відбувалася в контексті реформаторського руху і також призвела до змін у релігійних практиках.

У статті д-ра Ліліяни Гентош (Львів) політика Ватикану стосовно польсько-української війни 1918–1919 років розглядається в контексті римо-католицьких поглядів на націю та самовизначення. Автор на підставі виступів Папи Бенедикта XV показує еволюцію поглядів понтифіката та звертає увагу на різні незручності, які конфлікти між католицькими націями спричиняли римській курії. Об'єктом уваги праці д-ра Олега Павлишина (Львів), присвяченої питанню «календаря» у Греко-Католицькій церкві, є швидкі політичні та соціальні зміни перших десятиліть XX століття, пов'язані, зокрема, з падінням імперії Габсбургів і встановленням польської влади на західноукраїнських землях, та чи-



Українських Студій

сельним збільшенням української діаспори. Науковий підхід автора має спільні риси з підходом д-ра Грілля у тому, що д-р Павлишин досліджує процес адаптації релігійних практик до нових обставин у навколишньому житті і вказує на те, яким чином питання релігійного життя перетворюється на питання національної традиції та національних особливостей. У праці професора Марти Богачевської-Хом'як (Вашінгтон, ОК) досліджено конфлікт між ієрархами Української Греко-Католицької церкви та українською цивільною інтелігенцією протягом першої третини ХХ століття. На думку автора, за умов відсутності української держави багато з її атрибутики було перебрано на себе церковними ієрархами, чие зосередження на суто церковних і релігійних справах викликало невдоволення з боку українських нецерковних кіл та навіть з боку власного парафіяльного духовенства. Подібно до д-ра Павлишина, професор Богачевська-Хом'як у своїх дослідженнях виходить поза межі України, зокрема аналізуючи проблеми, що спіткали єпископа (пізніше-митрополита) Костянтина Богачевського у Сполучених Штатах. Професор Леонід Герець (Бріджвотер, Масс.) робить спробу створити модель модернізації та проникнення елементів секулярної культури до культури українського села на підставі інтерв'ю з колишніми мешканцями кількох бойківських сіл, які були молодими людьми протягом міжвоєнного періоду. За висновками дослідника, ці особи поділяли інших людей та цілі покоління на «свідомих», або «освічених», та на тих, хто, на їхню думку, були «темними» й «невігласами». Зібрані матеріали дозволяють професорові Герецю аналізувати не лише усталені релігійні практики, але й народні вірування та обрядовість.

Крім уже згаданих праць, що постали на основі доповідей на конференції 37-й том містить дві статті-рецензії: професора Стівена П. Шерера (Маунт Плезант, Міч.) на перше повне наукове видання

праць Григорія Сковороди (2011 р.) та Романа Петришина (Едмонтон) на працю Тараса Лупула «Український довідник з канадської ідентичності».

На останніх 63 сторінках тому подано рецензії на 27 книжок, що стосуються українознавчих студій. Починаючи з 2014 року на зміну «Журналу українознавчих студій» прийде електронний журнал «Схід/Захід: журнал українознавчих студій», редактором якого є професор Олег Ільницький.

Нагороджують меценатів

5 червня 2014 року Канадський інститут українських студій Альбертського університету відзначив почесною грамотою Парасю Іванець (Сейнт Катеринс, Онтаріо). Грамотою нагороджуються меценати, громадські діячі й науковці за свій внесок на підтримку і розвиток українських студій та збереження української спадщини. П. Іванець заснувала Вічний фонд ім. д-ра Василя і Парасі Іванців (Криса) 2010 року в пам'ять про свого чоловіка бл. п. д-ра Василя Іванця (1905-79). Фонд підтримує дослідження й публікації КІУСу та надає стипендії студен-

там і дотації науковцям в діяльності українських студій. Парася Іванець (з дому Криса) народилася 1920 року в с. Піддубці біля Рави-Руської. У Львові закінчила медсестринський (1937) і торговельний курси (1943). Молода пара одружилася 1946 року і 1948 року виїхала з переселеного табору до Канади. Д-р Іванець працював лікарем у різних містах, а п. Іванець працювала зубним техніком і швачкою, та незабаром відкрила в собі покликання до малярства. Оселившись на стало в Едмонтоні 1956 року, Парася стає ученицею відомого маляра Юліяна Буцманюка та вивчає малярство в Альбертському університеті. Брала участь у розписі катедри св. Йосафата в Едмонтоні та близько 30 виставках. За успіхи в малярстві відзначена низкою нагород. Авторка малярського каталогу «Українські церкви Альберти» (1991), в якому представлено її 153 роботи.

Канадський Інститут Українознавчих Студій (КІУС) — провідний осередок українознавчих студій поза межами України, покликаний розвивати й підтримувати науково-дослідну роботу з української та українсько-канадської тематики.



ТАІНА КАЧУРОВСЬКОГО

*А добра слава - то прекрасна жінка,
Що на могилу квіти принесе.*

Ліна Костенко

Православний сільський священик біля могили Ігоря Качуровського в річницю його смерті нагадав нам усім про Божий промисел. Господь сподобив цього чоловіка після поневірянь світами й успішної реалізації свого літературного покликання за кордоном повернутися в рідні Крути, щоб бути похованим біля хати свого дитинства. За що ж удостоївся такої шани наш земляк?

«Відхід Ігоря Васильовича Качуровського, без перебільшення, рівнозначний закінченню цілої епохи». Так написала торік після сумної звістки з Мюнхена кандидат філологічних наук Олена Бросаліна. Одна з тих, хто намагається збагнути таїну творчого довголіття видатного поета й письменника. «Народжений в Українській Державі гетьмана Павла Скоропадського, за короткого спалаху української незалежності, й змушений ще підлітком вирушити разом із батьками в добровільне вигнання, щоб уникнути репресій страшних 30-х, – до Росії, наприкінці війни до Австрії, потім до Аргентини, а звідти до Німеччини, – він мав щастя дожити до проголошення незалежної України в 1991-му, відвідати рідні місця, побачити свої книжки, видані українськими видавництвами Києва, Ніжина, Львова, Дрогобича, Полтави...

І якщо в його долі поєднано дві України, то його творчість пов'язана «Погашений спалах» Розстріляного відродження (так він назвав хрестоматію творів репресованих літераторів, над якою працював в останні роки) й українське письменництво доби Незалежності. І тим скарбом, який він зберіг для нас на чужині, стала висока традиція українського неокласицизму, силоміць перервана диктатурою охлосу».

*Летить душа до зоряних світів,
Скінчилася земна Ваша дорога,
І мить настала зустрічі із Богом,
Мені ж лишилися книги і листи.*



Це вже посмертна посвята поетеси з Ічнянщини Любові Карпенко.

Схиляючись у молитві, вони згадували безпосереднє чи листовне спілкування з Ігорем Качуровським, який не по-менторськи доброзичливо підтримував і радив. Нас усіх вражала його професійність, яка була наслідком великої культури і християнської любові до ближнього. А крутяни, сільський голова Михайло Безпалый, завідувач клубом, депутат районної ради Світлана Ворона, завуч школи Валентина Корнієнко, церковні хористи відкривають для себе рідне село через твори Ігоря Васильовича, написані без ідеологічної фальші.

Голова наглядової ради Благодійного фонду «Ніжен» Микола Шкурко розповідає про подальше облаштування могили митця, біля якої знайдеться місце і для клена, і для милого йому куща калини... Це в планах підготовки до 100-річчя з дня народження поета, прозаїка, перекладача й літературознавця, до якого залишилося чотири роки. Ще за його життя мовилося про створення музею історії села з експозицією про Ігоря Качуровського. Сюди вже передані перші експонати. Ініціативу громадськості повинна фінансово підтримати й районна влада. Тим часом, не потребує матеріальних затрат присвоєння імені видатного земляка сільській школі, де навчається 120 дітей.

І не кажіть, що все це не на часі. Качуровський завжди йшов проти загальноприйнятої течії в житті й літературі і цим зберіг себе як людина і як митець. У машинописній «Автобіографії творчій» (1994) він гірко констатує: «Місця для носіїв добра й краси зостається дедалі менше. Проте в наші дні постають такі твори, де стверджується перемога в душі людини добра над світовим злом. І саме це добро осягає нас красою первозданною і вічною».

Надія ОНИЩЕНКО

На фото: Олена Бросаліна кладе квіти на могилу свого літературного наставника. Експозиція присвячена Ігорю Качуровському в Музеї рідкісної книги Ніжинського держуніверситету імені Миколи Гоголя.



Засновник – Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Реєстраційне свідоцтво
№ 352-24ПР, серія ЧГ,
від 6 березня 2007 року
Розрахунковий рахунок: код 021125668
р/р 25223003000 в МФО 853592
(для Центру гуманітарної співпраці з українською діаспорою)

Склад редакції:

Бойко О.Д., докт. політ. наук, проф.,
Мельничук О.В., докт. фіз.-мат. наук, проф.,
Астаф'єв О.Г., докт. філол. наук, проф.,
Михед П.В., докт. філол. наук, проф.,
Онищенко Н.П., чл. Нац. спілки журн. України,
Самойленко Г.В., докт. філол. наук, проф.,
Стребкова І.О.

Макет та верстка – Іваницька О.І.

Адреса редакції:

Центр гуманітарної співпраці
з українською діаспорою
кімната 210
вул. Крапив'янського, 2,
м. Ніжин, 16602, Україна
Тел./факс: (04631) 7-19-59
E-mail: ukr_diaspora@ukr.net,
ndu_diaspora@mail.ru

<http://ndu.edu.ua/index.php/pidrozdlly-2/vidannya-ukrajinskij-dim>